

Vammaispalvelulain uudistus, kuuleminen 15.2.

Muistiliiton lausunto kuulemistilaisuuteen

Vammaispalvelulainsäädäntöä uudistettaessa Muistiliitto pitää tärkeänä, että palvelujen järjestämisen lähtökohdaksi on kyseisen erityispalvelun tarve. Vammaispalvelulain uudistuksen soveltamisalassa tulee lähteä edeltävän uudistusprosessin lähtökohdasta, jossa tietty diagnoosi tai ikä ei voi määrittellä oikeutta palveluun eikä rajata henkilöä kategorisesti pois erityispalvelujen piiristä.

Soveltamissäännöksissä ikääntymistä koskeva rajaus on ongelmallinen sekä yhdenvertaisuuden ja ehdotuksessa korostetun tarvelähtöisyyden näkökulmasta. Jokaisen vammaisen henkilön – riippumatta iästä tai diagnoosista – tulee saada yhdenvertaisesti toimintarajoitteistaan johtuvien tarpeiden perusteella riittävä apu ja tuki omannäköiseen elämäänsä.

Perustuslaki ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset edellyttävät, että vammaisilla henkilöillä on yhdenvertainen oikeus saada tarvitsemansa apu ja tuki vamman laadusta tai syntyperusteesta riippumatta. Vammaisyleissopimus määrittelee vammaisiksi henkilöiksi ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Esimerkiksi muistisairaat henkilöt ja psykiatriset potilaat kuuluvat sopimuksen soveltamisalaan ([Oikeusasiamiehen kertomus 2019](#), s.57).

Vammaispalvelulain vuoden 2018 hallituksen esityksessä (HE 159/2018 vp) soveltamisalasta on kirjattu, että sosiaalihuoltolakia ja muuta sosiaalihuollon lainsäädäntöä täydentävänä lakina on otettava huomioon erityisesti vanhuspalvelulaki, joka sisältää säännöksiä muun muassa iäkkään henkilön näkökulman huomioon ottamisesta palvelutarpeiden selvittämisessä, palvelujen laadussa sekä toteuttamisessa. Iäkkäällä henkilöllä tarkoitetaan vanhuspalvelulaissa henkilöä, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta.

Muistiliitto esittää, että soveltamissäännöksellä tuodaan aiempaa vahvemmin esille tarvelähtöisyys ja minimoidaan virheellisten tulkintojen mahdollisuus, jotta ikääntyneitä ei kategorisesti luokitella vammaispalvelulain ulkopuolelle. Soveltamissäännöksellä ei saa mahdollistaa nykyisen kaltaista tilannetta, jossa ikääntyneeltä vammaiselta henkilöltä evätään mahdollisuus vammaispalvelulain mukaiseen tukeen, vaikka nämä olisivat hänen tarpeensa ja mielekkään, itsenäisen elämän mahdollistavan tuen mukaisia. Arvioinnin tulisi henkilön iästä riippumatta perustua siihen, miten ja millä tavoin järjestettyinä asiakkaan (tässä: vammaisen henkilön) edun parhaiten arvioitaisiin toteutuvan.

Muistiliitto näkee tärkeänä, että arvioitaessa henkilön toimintakykyä ja palvelutarvetta erilaisissa toimintaympäristöissä, on otettava huomioon henkilön elämäntilanne kokonaisuudessaan. Esimerkiksi työiässä muistisairauteen sairastuneella tulee olla mahdollisuus saada elämäntilanteeseen sopivat palvelut.

Aidosti yksilöllisen elämäntilanteen ja tarpeen huomioivilla vammaispalvelulain mukaisilla tukitoimilla voidaan vähentää sosiaali- ja terveydenhuollon kuormittumista, lisätä omaishoitajien jaksamista sekä estää liian varhaista tehostettuun palveluasumiseen siirtymistä. Näillä on myös julkisen talouden kannalta myönteisiä taloudellisia vaikutuksia.